მწყემსი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დასდვის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

ვპოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).

მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშვრალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11 28).

№ 12 1883—1895 30 ივნისს.

წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების უმოქმედობის ახირებული გამართლება.

ჯერ ხომ ქართველ საზოგადოებას ყურები აქვს გამოჭედილი ბანკის ამბებით: არის მთელი მითქმა-მოთქმა, ერთი გაცხარებული ბაასი და ლამის მთელი საქართველოს ცნობის მოყვარეობა და ყურადღება ამ საქმემ ჩაითრიოს. მაგრამ გარემოებამ ესეც არ გვაკმარა. სხვა საქმეში გამოჩენილმა სიძაბუნემ, რომელიც მოჰყვა ამ ბანკების ქაპან-წყვეტას, მიზეზად ეს ბანკის საქმე მოიდევა. ამას წინად ამის შესახებ მთელი მეთაური წერილი დაიბეჭდა ივერიის მე 121 №-ში, რომელმაც ფრიად გაგვაოცა. წერილის დამწერი სრულიად უსაფუძვლოდ უწმენდს ნამუსს ზოგიერთ პირებს და მათ უმოქმედობას სულ საბანკო ბრძოლის დამწყებთ აბრალის. ახლად დასრულებულმა ბანკის კრებამ ერთი მწარე ფიქრი დაგვიღლოვაო, ამბობს წერილის დამწერი. შემდეგ ახასიათებს თუ რამდენი «შრომა და ძალ-ღონე უნდება ბანკის საქმეებსა და მდგომარეობას», რომ სხვა ყველაფერი საზოგადოებას დავიწყებია, ერთად ერთ ამ საქმეს გამოჰკიდებიაო. მაგრამ ასე საქმე არ გაზვიადდებოდა: «უბედურობა იმაშია, რომ ჩვენის ბანკების ცხოვრება თავისს ნორმალურს კალაპოტში არარის» კარგა ხანია. შემდეგ ავტორი იხსენიებს თუ რა «საშინელი ბრძოლა ატყდა» თბილისში და ქუთაისში გამოჩენილმა წრეებმა და ბრძოლის მიზნის უარარობას, წვრილმანობას იხსენიებს. ვერ. ჰპოებს ვერას გარკვეულს მათ მისწრაფებასა და წინააღმდეგობაში, და ნუგეშობს მით, «რომ მაინც მიმართულება ძლიერ იქმნება და საზოგადოების წინააღმდეგ აღმართული დროშა დაიმხობა; მაგრამ უბედურება იმაში მდგომარეობს, რომ მანამდის საზოგადოების ძალ-ღონე, საზოგადოების უმთავრესი ყურადღება ამ ბანკსა და მაინც ელემენტებთან ბრძოლას უნდება და სხვა ჩვენი საქმე, სხვა ჩვენთვის არა ნაკლებ

საყურადღებო მოთხოვნილება დაუკმაყოფილებელი რჩება. მაგრამ ამაზე ის უნდა შევნიშნოთ ხელებული წერილის დამწერს, რომ ძალიან სამწუხაროა, თუ საზოგადოება იმდენად უსუსურია, რომ «საზოგადოებას უმთავრესი ყურადღება და ძალ-ღონე მარტო ბანკის მოწინააღმდეგე პირთა დასაძლევათ გამოუზოგებიათ. სხვა რამეზე, უფრო რთულზე და საჭიროზე მაშ სულ არ მოეძებნებათ არც ძალღონე და არც ყურადღება. მაშ ბანკის საქმე საზოგადოების საქართველოს დედა ძარღვათ მიუჩნევია და სხვა მოთხოვნილებაზე თვალი დახშია?! სწორედ სამწუხაროა ასეთი მოელენა და რისი იმედი გვაქვს ან რა ეყოფილვართ, თუ კი ასე დავწვრილმანდით და დავქუცმაცდით? წერილის ბოლოში უფრო ვრცლად იხსენიებს თავის აზრს ლალი; იგი ამბობს: «შეხედეთ, მაგალითად, ჩვენს შესანიშნავს დაწესებულებას, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას. განა მისი არსებობა სიცოცხლესა ჰგავს? ჩვენის ქვეყნის სხვა მხარეთ თავი დავანებოთ და გავიხსენოთ დღევანდელი მდგომარეობა სამეგრელოსი. იქ განუზრახავთ სრულიად მოაშორონ ეს მშვენიერი ქვეყანა ქართველობას და უცხო ენაზე ასწავლიან მის შვილებს. აქ წერა კითხვის საზოგადოებას დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლია: მას შეეძლო მედგრად შებრძოლებოდა გამანადგურებელს ძალას და გამარჯვებაც ენახა, მაგრამ სად არის პატრონი? საზოგადოების უკეთესი წარმომადგენელნი თვასს ძალ-ღონეს და უმთავრესს ყურადღებას ძალ-უნებლიად ანდომებენ ზემოხსენებულს მაგნე და საზოგადოების წინააღმდეგ მიმართულებასთან ბრძოლას!.». უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლე ქართველთა დახმარებისათვის საქველ მოქმედო საზოგადოების დაარსება «მაყუჩებულიო», არ «ვიცველით ძველ გზას კრედიტით დახმარებისას», თუმცა ნათლად ვხედავთ, რომ ჩვენს მიწათ-მომქმედს და ახლად დაბადებულს მრეწველს სხვა რიგის კრედიტი ეჭირვებაო; სხვა მრავალი საქმე გვიფუჭდება, ბევრი გვიბრკოლდება და ზოგიც გვიგეიანდებაო, და ყველა ამაების მიზეზად გადაჭრით მოჰყავს ისევ ზემოხსენებული სიტყვები: «რადგანაც საზოგადოების ძალ-ღონე მაგნე და საზოგადოების წინააღმდეგ მიმართულებასთან ბრძოლას უნდა(!), და რადგანაც ქართველობაში მცირე წრეთ უაზრო განხეთქილება ჩამოუგდიათ, წრეთ, რომელთ აზრი, მიმართულება და პროგრამა ბნელის ბურუსით არის მოცული". აი სწორეთ ახირებული თავის მართლება თუ გინდათ ეს არის! ჯერ ერთი ჰკითხოს კაცმა ამ მიზეზის დამახასიათებელს: სად გაგონილა და ყოფილა იმნაირი ასპარეზი, რომ მთელი საზოგადოება უმანკო კრაეთაგან ყოფილიყოს შემდგარი და «წინააღმდეგი მიმართულება» არ იყოს, არამედ ყველა ერთ მიმართულებას ადგეს? სწორედ წარმოუდგენელია ამისთანა ასპარეზიც და საზოგადოებაც. მერე კიდევ ზემოხსენებული მიზეზის დამსახლებელი სამჯერ ოთხჯერ გაიძახის: «საზოგადოების ძალ ღონე მაგნე და საზოგადოების წინააღმდეგ მიმართულებასთან ბრძოლას უნდებაო» და მარტო მცირე წრეს კი იხსენიებს, მარტო ბანკის მოწინააღმდეგე დასს გულისხმობს. ნუ თუ მეტი ვერაფერი დაასახელა წერილის დამწერმა და საქართველოს მთელი ჭირ-ვარამი მარტო ამ მცირე წრეს გადაახოცა! მაგრამ ეს იქით იყოს თავ-და-თავი ჩვენი უკმაყოფილება გამოიწვია იმ ალაგმა, სადაც ლალი შეეხო ჩვენს წერა-კითხვის საზოგადოებას. მის უმოქმედობას ისიც ადასტურებს. ჩვენ ცამაზე თანახმა ვართ, მაგრამ მიზეზის დასახელებაში კი სულ შორს ვართ და მისი სიტყვები სულ უსაფუძვლოდ მეგვაჩვნია. წერაკითხვის საზოგადოება თითქმის ერთად ერთი საზოგადო დაწესებულებაა ჩვენში რომელსაც სასოების თვალით შეჰყურებს ყოველი ქართველი და მისგან მოელის თავის შეფერხებული ყოფის ცოტადენს თუ ბევრს არა წარმატებასა და დახმარებას. საზოგადოება ამ დაწესებულების ყოველ-წლიურ ანგარიშს დიდის სიხარულით ვერ შეეგებება ხოლმე, გამოტეხილი რომ სთქვას კაცმა, რადგანაც განხილულ საქმეთა რიცხვი სამასს ყოველთვის აშორებულია, ნამოქმედარს ჯამი კი ფრიად მკრთალი და ცოტა. მაგრამ მკითხველი საზოგადოება მაინც გულს არ იტეხს. რას იზამს კაცი! ხან გარემოებას გადააბრალებ, ხან კიდევ მრავალ გარეშე შემაფერხებელ მიზეზებს, ხან მოულოდნელ გარემოებას და მაინც სამერმისოდ არ იკარგავ იმედს, და ფიქრობ: არიქა, ეგების გამოკეთდეს, მოლონიერდეს როგორმე მისი საქმეო. მაგრამ რადემდე უნდა ინუგეშოს საზოგადოებამ თავი ამ ტყუილი იმედით! წელიწადი წელიწადს ედევნება, დრო მიდის, წარმატება საზოგადო, საერთო საქმეს ძალიან ცოტა, და თითქმის არაფერი ემჩნევა. სახელი დიდი არის და დაწესებულებათაც

ითვლება—თავსა და ბოლოს რომ ვიგულისხმოთ კი—ყოველივე ეს გამოდის მხოლოდ თავის თავის მოტყუება და თვალთ-მაქცობა, ვინ გამოდის წაგებული ეხლა, ვინ გამოდის შესაბრალისი ამ საქმეში? შესაბრალისი და წაგებული მთელი საზოგადოებაა, თორემ თვით იმ დაწესებულების მეთაურ-ხელმძღვანელთ რა უშავს?! რაში ეტყობა, რომ იგინი სწუხდენ თავის უმოქმედობას! შეიძლება თითო ოროლა საქმის მოყვარული პირი კიდეც იყოს წერა-კითხვის საზოგადოების მეთაურებში, მათ რასაკვირველია სამდურავი არ ეთქმის, მაგრამ ორიოდეს სიმარჯვე ვერ აინაზღაურებს ბევრის სიზანტეს. დიდათ სამძიმოა ასეთი იმედის გაცრუება საზოგადოებისათვის და დიდათ მავნებელიც, და ფრიად სამარცხვინოა მისთვის, ვისაც ამ სიძაბუნისათვის თავი ვერ დაუხწევია და ან სულ უარის თქმით არ დაუთმია თავისი სარბიელი სხვისათვის, ან და გულ მოდგინეთ არ ცდილა დაბრკოლების აშორებას და თავის საქმის პირნათლად წინ წაძღოლას. თუ კი თავმჯდომარე, რომელიც უნდა იყოს დაკისრებული საქმის სულის ჩამდგმელი და უმთავრესი მაბრუნავი ჭახრაკი, ნაკლებად იქნება მოტრფიალე თავის მოვალეობის და თითქმის გარეშე კაცზე ნაკლებად იქნება მიზიდული იმ საქმისადმი მისი ცნობის მოყვარეობა, როგორ შეიძლება, რომ ამ მოვლენას კანონიერობისა და სამართლიანობის რამე ეწოდოს? ვისაც ეს არ სჯერა, მას მივუთითებთ წერა-კითხვის საზ. ანგარიშის 1893-4 წ. მეექვსე გვერდზე, სადაც მოხსენებულია, რომ საანგარიშო წლის განმავლობაში ყოფილა **39** სხდომა, განხილულა **333** საგანი და თავმჯდომარე თ. ი. ჭავჭავაძე დასწრებია მარტო **7** კრებას ეს რიცხვი ყველა სხვა წევრების დასწრების რიცხვზე ნაკლებია, რომელიც ადის 10—39 მდე. რას მოასწავებს ეს?!. ნუ თუ **32** სხდომა მიტომ გამოტოვა თავმჯდომარემ, რომ იგი «თავისს ძალ-ღონეს და უმთავრესს ყურადღებას მავნე მიმართულებასთან ბრძოლას ანდომებს?!... ამნაირი უსუსური თავის გამართლება გულამდე არ ჩააწევს და ვერც ერთს ჩახვედრილ კაცს ვერ დაარწმუნებს; იგი შენდობის სურვილს ვერ აღუძრავს მსმენელს, არამედ მოიპოებს მხოლოდ ზიზღს და სიძულვილს. ჭეშმარიტს მისწრაფებას ვერავითარი «მავნე მიმართულებასთან ბრძოლა» ვერ გააფუქსავატებს. მაგრამ იქ, სადაც სურვილი ნამეტნავად ლალბათია და იმდენად არ არის გამჯდარი ადამიანის არსებაში, რომ მის გონებას და გულს არ ამღელვარებს და საკუთარ სამუშაოდ არ წარმართავს, რა გასაკვირალია, რომ ულიმღამობას ჰქონდეს მოცული ადამიანის არსება და რიგიანი მოქმედების წამაქეზებელი აზრის სათავე სულ მიბნედილ, დაობებული იქნეს. იქ რას უნდა მოელოდე ადამიანი უმოქმედობის მეტს, თუ ასპარეზის გულშემატკივარობა გულს არ ულევის დაწესებულების მეთაურს ან დამხმარე პირს, და წარმატების ნაცვლად, მხოლოდ პირის საფეროდ სამსახურის ასრულებაღაა მიმჩნეული საკმარისად. მეთაურის სიზანტე დანარჩენ წევრების სიზანტესაც მოასწავებს და მათ ღვაწლსაც აქვეითებს. სადაც სათავე ასეთი ულიმღამოა, იმ სათავის მოყაბულენი ხომ უფრო სუსტნი უნდა იყონ. შრომის სურვილით გატაცებული ძალა უზრუნველობას ვერ გაიმეთაურებს. მოქმედებით მჩქეფარე ჯგუფი სიზარმაცეს მეთაურად ვერ წაიკარებს და ვერ იგუებს. მაგრამ სადაც ეს ორი ძალა თითქო შეთანხმებული არის, იქ უთუოდ უადვილესი უფრო მოიდგავს ფეხს, და სიზარმაცეზე ადვილი თუ რამე იყოს, ამაში ხომ გამოცდილებით ქართველს ვერც კი არავინ გაუტოლდება...

ან კიდევ სხვაზედაც რომ გადავიდეთ, რომელს უშლის ამ «მავნე მიმართულებასთან ბრძოლა», რომელი იტყვს თავს და ან რომელი ესწრაფვის გატაცებით ამგვარ საზოგადო საქმეს! რომელი ათენალამებს საზოგადო საქმის დახმარების ფიქრში, განა არ ეტყობა საზოგადო საქმეს, რომ მას უხვად ჭაპანის გამწევი ჰყავნდეს, მაშინ არც ასე ტაატით სიარულს მიეჩვეოდა იგი და არც ასეთ ობს მოიკიდებდა, რომელიც ეხლა უხვად გადაჰკვრია მას. განა რომელიმე მცირე ჯგუფს ადამიანისას, რომელსაც, როგორც თვითონ ლალიდე ამბობს, „დროშაზედ საზოგადო ინტერესი არ უწერია», რომელთა «არსების დედააზრი წყვდიადით არის მოცული», «რომელთ აზრი, მიმართულება და პროგრამა ბნელის ბურუსით არის მოცული», და სხ.—ნუ თუ ამისთანა ადამიანებს შეუშინდა სამოღვაწეოთ განმზადებული საზოგადოება და ნუ თუ ამისთანა პირებმა დაუცარეს ხელი საზოგადოებას და დაუბნიეს გზა-კვალი თავის მოვალეობის პირნათლად ასრულებისა!?... მაშ, ნეტავი ჩვენ, თუ ასეთი გმირებით გვაქვს მოცული ჩვენი ასპარეზი! აბა რაღა გვიშავს! ვინძლო, მტერის თვალი არ წავთხაროთ. ძალიან კარგი განძი არ ჰქონია საქართველოს!... განა ძალა ეთქმის იმ ძალას, ან რიგიანო-

ბა დაარქმევა იმ ნაწილს საზოგადოებისას, რომელიც მცირე, უნიშვნელო და ისიც გზა-გაურკვეველი მოწინააღმდეგე *) რამოდენიმე კაცისათვის გულ-ხელს იკრეფს და საზოგადო მუშაობაზე ხელს იღებს! ეს არის ლირსება? მაგრამ, მაგარიც ის არის, რომ ზოგიერთს სიჯიუტე არ აცლის თავის ნაკლულევანების შეგნებას და საზოგადოდ მიზეზ-პრალეულობის გარჩევას, და თავის ან სხვის უმოქმედობის მიზეზს იმისთანა რამეში მიაძებნიებს, რაიც სრულიად შესაწყნარებელი არ არის. ზოგიერთს თვითონ სურვილი არ მოეყოფა საზოგადო საქმის დახმარების, და, აქაოდა ეს მიზეზი მეღობება წინაო, ამართლებს ვითომ თავის უმოქმედობას. მაგრამ ვინ იქნება ისეთი უსუსური, რომ ეს გამართლებათ მიიღოს? პირიქით ამისთანა ფეხმოკლე ვითომ და მიზეზი უფრო უმტკიცებს ადამიანს იმ პირის სიზარმაცეს, სიძაბუნესა და უბადოობას, ვისაც ასე ხშირად დასჭირებია და მოუხაენებია ამნაირი თავის გასამართლებელი მიზეზები. ამისთანა მიზეზს შეგნებული ადამიანი ვერ შეიწყნარებს, ვერ შეიწყნარებს მითომ, რომ გაჭირვებასა და შეფერხებაში უნდა იბრძოლოთ თავი საზოგადოების გულშემტკივარ პირთა ძალამ და მოქმედებამ, თორემ ვარდით მოფენილი ასპარეზზე არა ფერი გასაკვირალია მოლვაწეობა, და არც ქართველები ვართ გასათუთებული ამნაირი ასპარეზით. მოკდა და ლოდინი არ გვარგია, მითომ რომ უეღმართობა და გზა დაბნეულობა თუ მატულობს, თორემ არ კლებულობს. საოდიოთ ვაპირებთ ამდენი საზოგადო საქმეების გარიგებას, თუ ეხლა ყველამ ხარმაკულად ზურგი ავუქციეთ?! ძალის დრო აღარ არის, და თუ მაინცა-და-მაინც ზოგს ჯერაც გაცხრომის სართულები ვერ მოუსაკლისებია, ისინი ნურც ირევენ თავს მოწინავე საზოგადოებაში, და დეე ისევ ამ სართულზე ასპარეზონ, რომელიც ასე ძალიან შეჰყვარებიათ; სხვებს კი ნუ ეპატიჟებიან ამ სიძაბუნისაკენ, რომლისათვისაც თავი ვერ დაუბწყვეტიათ. დახ, თუ თავის თავის არ ეცხკინება საქმის მეთაურ ადამიანს, დანარჩენი საზოგადოება მაინც შეიბრალოს და ნუ მიყვანს საქმეს იმ ზომამდე, რომ ყველა დაკარგვებული ქართველიანთვის უმოქმედობა სიბრალოთ გახდეს იმ დაწესებულების სახელის ხსენება და ვითარება, რომელსაც საზოგადოებამ ამდენი ამდენი დაუკაშარა და რომლითაც ასე თავმოწონეობს სხვაში დაჩაგრული ქართველის გრძნობა. ერთად ერთი (ვეულისხმობთ წერა-კითხვის საზოგადოებას) საზოგადო საქმის სათვე მაინც არ უნდა დაეშალოს ქართველ საზოგადოებას, ოთა ამით საკუსაკ-სავგზად არ გახადოს თავისითავი ქართველობა, რადგანაც თვითვე იქნება დამაშავე ამაში, რომ სთქვან, უბერხულად წამძღოლ პირთათვის ჩაუდია ეს საქმე ხელში და ძალათი დაუღაფენებია სული თავის სასურველ დაწესებულებისათვისაო. რით გამართლებენ თავს შთამომავლობის წინაშე ან ამ დაწესებულების გამგე მეთაურნი ან დანარჩენი საზოგადოება ასეთის საქმის მიეწყებისა და დაობებისათვის!...

დიახ, მიტომ გავაგრძელეთ სიტყვა, რომ ამ წერილმა სწორედ ამ იარეს გაჭკენწლა, რომელიც ყოველ შეგნებულ ქართველს დასჭვენია, და ისევ სჯობდა ლალის მიერ გამოქვეყნებულ ფეხმოკლე გამართლებით ტყუილად არ ძოცელთულიყო საზოგადოების ყურადღება, რადგანაც ყოველ გულშემტკივარ ადამიანს ეჩვენებოდა უმოქმედობის და უღიმღამობის უსაფუძვლო გამართლება, მერე ისიც ინანები ბრალდებით. ჩვენ ბრალმდებელი ისე არ გვეჭირვება, როგორც საქმის მოკვარული და საზოგადო უღლის გამწევი ადამიანები.

მაშ დიდი წინდაუხედობა იქნება, გავამართლოთ საზოგადოების ისედაც ფესვგადგმული სიზარმაცე და გულგრილობა, და აქაოდა ყველაფერში «მოწინააღმდეგე წრეები» ხელს გვიშლიანო, მათდა შურის საძიებლად გავალაშქროთ ისედაც გზაგაურკვეველი საზოგადოება. ეს უფრო უარესი გზა დაბნევა იქნება და არც ერთი გულშემტკივარი შვილი თავის ქვეყანას ამას არ უსურვებს. ოხს მოკალება და წამალი უნდა, თორემ შურის საძიებელ ასპარეზობისათვის შინაურობაში ეხლა ქართველს სწორედ არ უნდა ეცალოს, რომ კიდეევაც რამე სუფევდეს ამ გვარი. მაგრამ ყველაზე სამწუხარო უფრო ის არის, რომ ყველა ეს «მაგნე მიმართულება» გამონაგონია ზოგიერთების სიზარმაცის, სულის უქმნების, მოვალეობის მოყვარეობის, ეცლოს მოყვარეობის თავის გასამართლებლად. შეგნებული ადამიანისათვის ეს ცხადია, მაგრამ უბედურობას ეს ვერ შეუგნია, როგორც ბევრს ჯერაც ვერ შეუგნია ქვეყნის ბრუნვა.

---

*) გახსენიეთ ამ სახელწოდებას, რასაკვირველია, „ივერიის“ სიტყვით, თორემ ჩვენ გერ ვხედავთ ისეთ „მაგნე მიმართულებას“, რომელთანაც ბრძოლა ჭირვეულობდეს ჩვენს საზოგადოების მეთაურ პირებს. ეგებო მაგნე მიმართულებასთან მომქანცავ ბრძოლად ბ. ლალი იმას გულისხმობდეს, როდესაც ისეთი გრძელი სიტყვით გაილაშქრა ბ. ი. ჭავჭავაძეს! (იხილე „ივერია“ მე 106 № რი). რომელ მაგნე მიმართულებას ებრძვის ამ სიტყვით იგი?! რას ნიშნავს ამნაირი ბრძოლა, თუ არ ფლოსის ცხენით ბავშურ გაჯირითებას?!..

საქართველოს ძველი დროის თავ-გადასავალი.

(ლექსად)

დაგით მეფისა და სოლომონის ნათესავთა ბაგრატისა და გურამისა და ძმათა მისთა ყორ ფალესტინეთ მოკლედ შეტყობთ ადგილთ.

განმზადეს თეძი ყოველი ყმა ჰყავთ თუ ყმათა შვილები,
განდიდებულის ბანაკით ელეს სხვა და სხვა ადგილები
მტერთა შეხვდიან გზაზედ მესაზღვრედ მახვილ წვდილები,
სად მოყვარეთა ნახვამან ჰკადრიან სიტყვა ტკბილები.
მათ მოვლეს ფალესტინეთგან მრავალნი ქვეყნის კიდენი,
ხილვად უცხოთა ადგილთა არ იყვნენ თავთა მრიდენი
არ დააგდებდეს სამძიმართ იყვნენცა თანამხიდენი,
ერთა სად აენეს მეკობრეთ, შემხვედრთ არ გამაფლიდენ.
ქვეყანათა განიცდიდეს უძღოდიან თანამყოლსა,
მთათა სჭვრეტდენ ველოვანთა, უმხერდიან ყვავილ-მოლსა.
ერთგან შეხვდენ ქვეყანასა არ უდრიან სხვასა ტოლსა.
კერძო იყო აზიისა თანაშერთვეთ ანატოლსა.
ქვეყანაგულთა საშვები იყო თვალთ მოსაწონები:
ყოვლი-თუთ კეთილ შემკობილ, სალხენ არ დასაღონები,
ჰაერი ვითა სამოთხე არს ყელსა შესაკონები,
მდებარეობა უტურფეს მდინარნი მრავალ საფონები.
ჰაოსას და ქართლოსისა წილხდომილი მოვლეს წვრილად,
ქართლოსის ხვედრს ედემსა ჰგსკავსად სჭვრეტდეს შემკობილად,
უსაზღვროდ შეუყვარდათ იყვნენ დგომა სმინდომილად,
სამოთხესა უსწორებდენ ღვთისა მიერ დანერგილად.
სთქვეს მოვიარეთ ყოველი ჩვენ ქვეყანისა პირები,
მრავალი შეგვხვდა გზაზედ ავლისა მიერ ჭირები;

ის შესანიშნავი კალექსადი სულთ-ნაწერი, რომელზედაც ამასწინეთ მოუთხრობდით ჩვენ მკითხველებს, უკვე მიგიღეთ, მაგრამ გვაკლია რამდენიმე კიდეკ საღვრთო ისტორიისა. ამასთვის ჩვენ ვიწყებთ ბეჭდვას საქართველოს ძველი დროის თავგადასავლისას, და რომელ ამას გავთავებთ, მერე ისევ დუბრუნდებით საღვრთო ისტორიის ბეჭდვას. ეს ნაწილი სულნაწერისა მითია შესანიშნავი და საინტერესო, რომ ჩვენი ისტორია მეტნაირად დალაგებით და ქრონოლოგიურად არის აღწერილი და მერე ისიც ლექსად.

რედ.

თუ სადა დაგეშია უნახავ ადგილი რამე მცირები,
თვარე სრულ მოვლეთ კიდენი ვართ მათი მოსაზღვრები.
ქვეყანა ჰესგავსი ამისი არა სადა პოებულა,
ყოველის სოფლის კეთილობა აქ სამე მოკრებულა
სამოთხისა შვენებანი ამას ზედ გროებულა
ვის არა აქვს აქ ცხოვრება სიტკბოებით განძებულა.
უცხოებითა მრავალნი ჩვენ ჟამნი გავატარეთა;
მოდამოვიგოთ მკვიდრობა ამა ქვეყანის არეთა.
ვის სადა გვინდეს მეფეთა ჩვენ მათთა შეეწყარეთ
ვიახლნეთ, ვნახნეთ პატივით კმა არს სლვა კარის კარეთა.
ამა თათბირსა შეიდნიენ ერთსმობით დადგებოდ,
მიეიდენ რახილ დედოფალს პალატადიახლებოდ,
მიმსვლელნი შეევლენ ზრდილობით, დაჰხდურნი ტკბილად ხვდებოდეს,
ყმათა მათ ჭერეტა ყოველთა მხილველთა იამებოდეს.
შვიდნიენ ძმანი რახილით ემბაზითნათელიღებდეს,
რახელისანი ამისთვის ყოველნი ერთობ იშვებდეს,
ბაგრატს პალატად რახილის ზედ სიძედ შეისიძებდეს,
ქორწილ ისათვის პურობას უზომოდ გაადიდებდეს.
კვლავ ძმანი ბაგრატისანი აბგავარ მოაბალიდა
სოძეზთა მეფემ ისაძა ძათზედ აქვს ტკბილად თვალიდა,
სამეფოს გასცემს საჭურჭლეს არს იგი უშურველიდა
გურამ სხვა ძმათა სამთა იყო ქართლს მიმავალიდა.

გურამ დავით მეფისა და წინასწარმეტყველის ნათესავისა ქართლს მოსვლა წინაშე დაჩი მეფისა და მირდატ ძმისა მისისა.

ადრითვე გულთა უზომოდ მათ ქართლი შეჰყვარებია,
სადა კეთილი ჰაერი და სდიან მდინარებია,
მთათა და ველთა მრავალნი უცხონი მცენარებია,
ტურფათა ხილთა სისავსით კეკელთა სამოთხებია.
მას ჟამსა იყო მეფედ ქართლს ძე ვახტანგ გურგასლანისა,
დაჩი სპიტრისა მპყრობელის ძლიერად გულოვანისა,
ვისგამო სინდელთ შეუდგათ დრონიყე ცრემლთა ბანისა,
კეისარს მისცა შერყევა კათედრით გარ გაყვანისა.
დაჩი და მირდად ძმანიდა არნ სიყვარულით სრულითა,
იშვებდენ ორნი ძმა ტკბილნი სავსენი სიხარულითა,
ეტრფობოდიან ურთიერთს დღისა და ღამე რულითა,
რაცა სწადოდათ მას ყოფდენ კეთილის განზრახულითა.
პირმშოობით მეფეობდა ოდენ დაჩი გვირგვინ დგმულად,
თვარე ძმისა უკითხავი არარა ჰყვის არცა სრულად

რაცა ორთა სათნო იყვის მას იქმოდნენ ქცევა ბრძ-
ნულად,
სუფევდენ და განსცხრებოდენ, იყვნენ გულით მოხა-
რულად.

გურამ მოვიდა ქრისტესით წელსა ხუთას და რვასა და
დაჩი იშვებდა სახლებლად ნახვიდა უცხოს ყმასადა,
თუ სადა შეხვედა წინაშე ომითა შებრძოლეასადა,
გმირულებრ რაზმთა შერევდა გრგვინვიდა კაფსა
ხმასადა.

ჰმსახურებდა დაჩის გურამ გმირის ძესა ბიჭად მარდი,
მირდატს და ჰყვა შვენიერი მართ ედემად განაზარდი
ღაწვთა მასთა ბალახშიდა დაეჩაგრა ბაგეს ვარდი
სუნნელებით ვერ მეტობდა ანავსია ანუ ნარდი.

იგი მას მისცა მეუღლედ განაშვენებდა სერებსა
აწვივნა, პურად მოუხმო ამერთ იმერთა ერებსა,
ტაოსელ ჯაყელ კლარჯ შაეშნი უბნობდენ მუნ
სიმღერებსა,
ყოველნი შესძღვნიდენ სიძე სძალს ხოტბასა მათ
მიერებსა.

განამრავლეს ქორწილისა ლხინი და პურობანია,
იყო აღესება ღოსტაქანთ აქენდათ ღვინისა სმანია,
უხვად დის სოლინართაგან სასმელთ არ მოკლებანია,
დაჩის ქებულსა პურადდ აქვს ნიჭთა უხვებანია.

ყოველი პირი აქებდა მეფის ნიჭთ დიადობასა,
ტაოს უბოძა სიძესა, ღირს ჰყო მათს ერისთობასა,
გურამ ეტრფობის მნათობსა, იქმს მისსა ალერსობასა,
რა სჯობს, უმეტეს რა ვინ სთქვას საყვარელს სიძე
სძლობასა.

შვა ძე გურამ იხარებდა ტაოსისა ერისთობას
ძმისა შექმნა მოსახელედ უწოდდენ ყრმას ბაგრატობას,
სიყრმითგანვე, შეასწავეს ბაგრატ სიმხნე მამაცობას,
ხელი ხადეს განცხრომასა, ჩუქებას და პურადობას.

თუცა იყო ესე გურამ მხილველ კიდის კიდეების,
გარნა ქართლის კეთილობას უცხოდ რასმე ეკვირების,
იტყვის ვეფუცავ ცასა ქვეშე ჰმსგავსი ამის არ იქნების,
თუ შეხვდების მომაკვდავი ამ ქვეყანას განცხოელ-
დების.

კელავ სხვა მიეცა ძე გურამს ჰყო ლხინთა მომა-
ტებანი,
დაჩის შეექმნა უმეტეს პურობის განდიდებანი,
სხვათა და სხვათა მთავართა აქვსთ გვერდით მისსა
ხლებანი,
ბურთობა აშფაშაგობით ამრავლეს მაედნობანი.

ტაოსელნი სრულის გულით ჰოფენ გურამის მორ-
ჩილებას,
ეტრფოდიან სამსახურსა, იჩენდნიან ერთგულებას,
ამად რომე ეახტანგისა სჭერეტდენ თესლის განმრა-
ველებას,
იგი იყო მეფე დიდი ქართველთ შორის ღირს ხსოვ-
ნებას.

სამნი არიან ქართლისა ღირსი ხსოვნისა მეფენი,
რომელნი იყვნენ სიტიკად მტერთა სისხლისა მჩქე-
ფენი,
ნზეებრ წყალობის მფენელნი, სიუხვით მოიეფენი,
ეის ღროთა ქართლი ჰყვაოდა, იყვნენ სახელის
მკრეფენი

ერთი არს ესე ეახტანგ და წინა ეახლენ ეთ რომელი.
სხვა ჭასა თვისსა მოგვეთხრასთ, არ დაშთეთ მოუწთ-
მელი,
ეიეთ წინაშე ერი და იყო მამაცად მდგომელი,
რომელთა ქება ყოველს კიდეს არს მარად დაუცხ-
რომელი.

სხვანიცა ქართველთ მეფენი ძველადვე დიდებულნი,
სკიპტრასან გვირგვინოსანნი, სფეროსან პორფირ
ცმულნი,
ზეგარდამოსა მადლითა ნიჭებულ კურთხეულნი,
პატრონობა ჰქონთ ირწმუნე კესართ არ მონაკლულნი.

ძველი არს ქართველთ გვარობა, სცნობენცა ამას
ჭრომები,
არიან თარგამოზისა დანებრ ოთისა ტომები,
კათედრით შთამოსირულთა, აქვსთ გვარი მზეებრა
მკრთომები,
სხვად ნურას ნუ ეტე მსმენელო, განსდევნე შორად
ცთომები.

ასმიათ ყოველთა ნებროთის გმირობა, მშვილდ
მოწვდილობა,
მეფობის შარავანდედით სახელის განფენილობა,
ბაბილოვნისა გოდლისა შენობა მაღლად ქმნილობა,
იყო ჟამსა მას ერთ ენა ამად არ გვმართებს ცილობა.

ეიცი, გასმიათ ოდეს რა გოდოლსა აშენებდიან
მუშაობდიან გულ სრულად, ალიზს ქვად შეიკრე-
ბდიან,
ერნი ერთხმანი სრულ ჰყოფენ რასცა გულს
დაადებდიან,
ზესთა თქმისაცა სიმაღლით გოდოლსა აღიგებდიან.

ზეგარდმო სულმან მობერვით შერივნა მაშინ ენანი,
განიყო მრავალ გვარებად, არღ აქვსთ ერთ ურთის სმენანი,
ქარმან დაჰქროლა სასტიკად, ამაღ შეედვათ წყენანი
დაშლით დაირღვა გოდოლი, გულსა მიეცათ ტკენანი.
მაშინ ნებროთ აღმოსავალს იქმნა სამე დიდად მეფედ
განამშვენა ბაბილოვანს სრა პალატნი თვისად სეფედ,
იყო გმირი შეუსწორი მბრძოლთა თვისთა სისხლთა მჩქეფედ,
ორგულთათვის რისხვად მალი, ერთგულთ მჯიქველ მოიეფედ.
ესხნეს მას თვისნი გვარ-ტომნი, ჰაოს და ქართლოს გმირები,
კვლავ ქართლოსისა ძმანი და ძალითა არა მცირები.
განუყვნა მათცა ქვეყანა მისცა ჰყვეს დანამჭირები.
მოვიდნენ ხვედრსა ნაწილსა დადგნენ თესლ მრავალ ხშირები.

ჰაოსისა და ქართლოსის წილადხდომილთა ქვეყანათა სახელების მოთხრობა, თუ რომელს რომელი ქვეყანანი ერგოთ მხვედრათ თვისად.

ჰაოსს შეხვდა აღმოსავლით კასპის ზღვადმდე თვისად წილად,
სამხრეთით მთა ორეთისა, ჩრდილოთ მთავე საზღვარ ქმნილად,
მოაბს პონტოს ვლის ბასიანს არს კარადმდე მიწევნილად,
არეზი, თურთ განზიდული, ბარდის სინორს შემოყრილად.
კვლავ დასავლით, პონტოს ზღვავე იქმნა ხვედრის განმყოფელად,
ესე თქმული ქვეყანანი ჰაოსს ერგო ყოვლი ხელად,
დაიმკვიდრა ადგილები, იქმნა ქალაქთ დამფუძნველად,
განამრავლა შენობანი მთათა უნა ანუ ველად.
ქართლოსს ძმებითურთ ნაწილი დაშთა აწ აქა თქმულები,
აღმოსავალსა კასპიით რასხამდე განზიდულები,
ბარდით არეზსა აქეთით ზღვადმდე პონტოის სრულები,
მთანი დიდ დიდნი და ველნი ხაზართ წყალს მიწევნილები.

სხვა ვრცელსა ისტორიასა, ვისცა სწადს, მოიყუროსა,
აქა უბნობა მცირედი მას შინა იდასტუროსა.
სხვა არს საგანი არა ვსცემ ამისთვის გრძელზე უროსა,
ქართლისა ნახოს მოთხრობა, ვისცა გულს მოესუროსა.

დავითიან სოლომონიან ბაგრატიონთა მეფობისა დაწყება თუ ოდეს და ვითარ იქმნა მეფობა ბაგრატიონთა ქართველთა ზედა.

იგივე სიტყვა მოვიღო დავითის ტომთა სირისა,
სოლომონითით შთამოსრულთ, არ გვაროვნება მცირისა,
არაჰამისა ნაყოფთა, იესეს კვერთხთა ძირისა,
ვითა მიეცათ ქართველზე შემოსა მათ პორფირისა.
აჰა ისმინე მსმენელო ნამდვილი თუმცა ინებო
ცუდთა ნუ მისდევ თხრობათა ნუცა მით მოიწყინებო.
თუ გწადს მართალი ამსზე გულსაცა დაიდგინებო,
ბაგრატიონთა მეფობა ოდეს არს წარმომჩინებო.
გურამ რომელი ვახსენეთ ქართლად მოსრული წინარე,
ვინაცა აქვნდა დავითსა ტომობა აღმომჩინარე,
დაჩი და მირდად არ იქმნენ მიღებისათვის მწყინარე,
მირდატმან მისცა და თვისი ნათლისა მზეებრ მფინარე.
გურამმან ერისთობითა იხადა სოფლის ვალები.
მისს ადგილს ბაგრატ ძე მისი შეიქმნა აღმავალები,
რომელმან დასდვა ქართველთზე ბრძოლითა დიდნი ვალები.
კეისარს სიმხნით ჰმსახურა, მტერთ სრვიდა განუკრძალები.
ბაგრატ შვა გურამ რომელი იყო მხნე გულოვანია,
სადაცა შეხვდის მებრძოლი შეუქმნის დია სრვანია,
ვერ შემართვიდენ პირის პირ მტერნი შვიდნი თუ რვანია,
განჰკვეთდის შუა ვისდაცა აქვნდა ხლმის შემოკვრანია.
იყო კერძად კეისრისა, მბრძოლთა მისთა ექმნის მტერად,
სპარსნი სრულად შეაძრწუნა, სარკინოზთა შეხვდა მტერად,
პატივისცა კეისარმან ნიჭებულ ჰყო მის მიერად,
მისცა კურატ პალატობა სამსახურთა მაგიერად.
მაშინ დასცხრა დაჩის ტომთა შარავანდი მეფობისა.
ქართველთ შეხვდათ უმეფობით ჟამი დია ვაებისა;
სთხოვეს მეფე კეისარსა დესპანს სლვა აქვს მგზავრობისა

მოახსენეს ჩვეულნიეართ მეფეთთანა ჩვენ ყმობისა.
ტახტისა მტერთა ვერ უზამთ გლახ უმეფონი მტრობასა,
თვით მივეცემით უცილოდ თავთაცა ჩვენთა მტრობასა,
გვიბოძე, მეფე დაგვესვი, ეიქმოდეთ ბისსა ყმობასა,
კათეღრის მბრძოლნი ყოველნი მიესცეთ ლახვართა სობასა.

არს გურამ იესეს ძირთ რტო კეთილ ღმორჩეული,
დავით მეფისა წილკოტით ყმა ახლად აღყვავებული,
სოლომონ ბრძნისა დიდისა ნაყოფად შესწავებული,
ღვლთ მძლეთა მძლის ვახტანგის ტომითა წარმოებული.

მოგვეცი მეფედ დაგვიჯდეს ეგვარი მეფისა ჩვენისა,
ჩვენ არა ძალეგვძს შეჩრძოლა უმათოდ მტრისა თქვენისა,
ანით ჩამოგვხსნეს ბძლავრება უმეფობისა სენისა,
და ეწყვიტე თვალთა ნაკადი ცრემლისა უხვად მდენისა.

გურამ კურატ-პალატისა დავითიან სოლომონიანისა გამეფება საქართველოსა შინა ნებითა კეისრისითა და გამოთხოვითა ქართველთაგან.

კეისარს ესმა, იამა თხოვა ქართველთა გულისა.
ჰბრძანა მათვე აქვსთ ვეფრება თვით ჩვენგან განზრახულისა,
გურამს ანიჭა დიადი ლარი ოქსინო მკლლისა,
ოქრო წონითა ურიცხვი ტაიჭნი, არაბულისა,
მეფობა მისცა ქართველთზე გურამს კესარმან სრულობით,
სამეფო სკიპტრა გვირგვინი, პორფირი მდიდრად მკულობით,
სრულ გიორგია იშვებდა ჰვონებდენ წელ შერტყმულობით,
ხელთ ადვა დიდი სამეფო ენდალმა აღბეჭდულობით.

ხმობს გიორგია განსცხრების, ჟამი ხედათ ნეტარებისა,
კეკრთხი გმირისა ვახტანგისა წ ტახტზედ აღჰყვავებისა,
არა დაეშრტდა სანთელი ჩვენისა საწადლებისა;
შეიქნა ბოლოდ მთავართა მოლოკვად დას დასებისა.

შექნეს ქართველთა ყოველგან აღლმბრვა ქალაქებისა.
იყო შეკთა ლაღადი, შემკობა მომატებისა,
გაბრიელ ლასკარეთ ხმატკბილი მუსიკთა მოკმედებისა,
ისმოდა ლღისით და ღამით ხოტბა მეფისა ქებისა.

ალალი ბა გულოვანთა განსცხრებოდეს გულოვნებდეს,
აშფაზეგსა ცრომლიან ჩოგნის ყვანვრთ ბურთაობდეს,
მთავარნი და დიდებულნი მეფის წინა შვებით ზმობდეს,
ყოველთ კერძო არსთა პირი მეფის ქებას მაღლად ხმობდეს.

სრულად ქართლოსის ნაწილი ძმებითურთ იყო რანიცა,
მეფესა გურამს მონებად შეუდგნენ ულალ მთანიცა,
სძღენიდიან ძღენსა შორეულნი, აქენდათ სისწრაფით სელანიცა,
ყირყიზთა დიდს მდინარით არნ მეფობისა ყმანიცა.

რასხით კერძო კასპიელნი ქურთერთის მთით სრულად ერნი,
არეზით და პონტოს ზღვადმდე ფანაკარელ ბალბასთ მხერნი,
კოლხოს ზღვითა მაჭარადმდე ხაზართ დიდს წყალს დანაბერნი
მოვიდიან სამეფონი, ძღვენი აქენდათ მრავალ ფერნი.

ერი გამრავლდა მოლხინე მეფისა ქებას ხმობდიან,
ესეო მეფე ქართველთა რაზმწყობით შეამკობდ ან,
ველს ნადირთ სრვითა და ნადიმს თვის თვისის წესით ზმობდიან,
თაკით სმად დიდ დიდთა რქათა ჯიქისას ჰნაკვეთობდიან.

განამრავლეს ღღენი ლხინთა პურობა ნადიმობისა
ქალთა და ყმათა შემკობა იყო გუნდ კეთილობისა,
თვით ჰაერსა ეკვირდა მათისა კეკელობისა,
ჰკონდათ ღვინისა შესმეა მეფისა ღღე გრძელობისა.

თ. ილია ჭავჭავაძის სიტყვა.

(„ივერია“ № 106 ამა წლისა).

მე, ბატონებო, გუშინ და გუშინ-წინ ვერ დავეს-წარი კრებას ბანკისაკენ საწინო საქმის გამო. გაზეთებიდგან და კრების ოქმიდგან შეგიტყვე, რომ გუშინ-წინ ჩემი ქება-დიდება მოგისმენიათ ერთის ორატორისაგან. რაც ამ ორატორს უნებებია ჩემი საკადრისად სსენება, მე იმას უფრადღებას არ კვმეტვ. ხოლო თქმულა ერთი რამ ისეთი, რომელმაც შეაძრწუნა ჩემი მამულიშვილური გრძნობა და ეს არ შემიძლიან ადუნაშნაკად დავტოვო. ეგ ერთს ორატორს მეორეზედ უთქვამს: ეგ მოსუფი არასო და ჩვენთან არაკეთარი კავშირი არა აქვსო. მე არ გახსენებ, ვის უთქვამს ეს. მე მთქმელთან საქმე არა მაქვს-რა. მე ვებრძვი აზრს და ამ აზრის გამოსარკვევად მარტო საწინოა ვეტოდეთ ის-კი არა, ვინ სთქვა, არამედ ის, ვის უთხრეს. ეს უთხრეს იმიერ ქართველს. როგორ? იმიერ ქართველი აქ, ჩვენს კრებაში, ამ ჩვენს საქართველოში მოსულია, უცხოა და არა სახლი-კაცი, არა სისხლ-ხორცი იმ დიდ ოჯახისა, რომელსაც საქართველო ჰქვიან! არა, ბატონებო!... ყოველს ქართველს საქართველოს ნაწილისას,—გურული იქნება, მეგრელი, იმერელი, კახელი, თუ ქართლელი,—ჩვენის ერთიანის ოჯახის კარი ღია აქვს, რომ ჩვენს საერთო ჭირსა და ლხინში ძმური მონაწილეობა მიიღოს. ეს არამც თუ უფლებაა თვითეულის ჩვენგანისა, უფროვანდაესი მოვალეობაა. ძმობა და ერთობა ამაშია. ეგ ძმობა და ერთობა არის იგი კლდე, რომელზედაც უნდა აშენდეს დიდი სასახლე ჩვენის ცხოვრებისა.

ეს თითქმის ექვსი საუკუნეა მას აქეს, რაც საქართველო დაირღვა, დანაწილდა. ეს ექვსი საუკუნეა მას აქეს, რაც ჩვენნი მამა-პაპანი, ჩვენნი უფროსნი და უდიდესნი მამულის შვილნი, ჩვენი გენიოსები, ჩვენნი კაკუკანი და მეომარნი, ჩვენნი მსწავლულნი და მეცნიერნი, სისხლის ღვრით იღვწოდნენ, რომ მკვდრეთით აღადგინონ ყამთა ვითარებისაგან დარღვეული და დამხობილი ძმობა და ერთობა. ამას შესწირეს თავისი სასელოვანი სიცოცხლე, თავისის სისხლით და ღვაწლით შემოსეს და აკურთხეს.

მთელმა თაობამ მეცხრამეტე საუკუნისამ ამას შეალია თავისი პატიოსანი ძალ-ღონე, თავისი სისხლი და ხორცი, თავისი ნიჭი საქმისა და მეტუფეველებისა. აწ გასულ-ვენებულმა ჩვენმა მწერალმა თეკ. გასტანგ ორბელიანმა მთელის თავისის მსურველი გულის ძგერით ადთქმად დასდგა, ანდერძად დაგვიტოვა, რომ ძმობა და ერთობა კლდეა და ამაზედ აეშენეთ თქვენი ბედნიერებანო. ამაშია ჩვენი იმედი, ჩვენი სასოება.

დღეს სხვას გვეუბნებიან. დღეს უნდათ, ერთმა ნაწილმა საქართველოსამ მეორეს უთხრას: შენ ჩვენ შორის მოსული ხარო! სამართლიანი გულის წურორმა მამულის შვილობისა ამ აზრს ვერ მიიკარებს, მე ამით ვაცხადებ ჩემ-მაგიერ და ჩემთა თანამოაზრეთა სახელით, რომ მამულის-შვილურ გრძნობის წუეველა-კრულვით ჩვენ ზურგი შეგვიქცევია ამ უკეთურ აზრისათვის. თქვენგან მოგიწვევთ, ასე მოიქცეთ. დეე, ამ უკეთურმ აზრმა იქვე გაითხაროს თავისი საკადრისი სამარე და დაიმარხოს, სადაც დაიბადა და აკვანი დიდგა.

წერილი რედაქციისადმი. *)

მ. რედაქტორო!

ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ გამწვავებულ სამანკო კამათობაზე ზოგიერთი პირები გამოეკიდებიან ხოლმე რომელიმე უმნიშვნელო და საიმისოდ არა საყურადღებო წინადადებას მოელი სიტყვიდან ამოღებულს, გაიგდებენ ამ სიტყვას წინ და ამაზედ ეურსთ მთელი ბრალდების აგება და ამით ეითომდა თავისი ძლევა-მოსილობის გამოჩენა. უმთავრესი საგანი კი ხან-და-ხან სულ განზე რჩება და რომელიმე წვრილმანის ენაზე დახვევით ცდილობს ზოგიერთი გამწვავებული მხარეების უფრო გამწვავებსა, და ჯეროვანი პასუხი რომ ვერ გაუცია ით სიტყვისათვის, საზოგადოებას არწმუნებენ, რომ წარმოთქმული სიტყვა შეურაცხყოფელი არის საზოგადოებისათვისო. ამისთანა საქციელისათვის მე ვამხილე ბ-ნი ილია ჭავჭავაძე და ელადიმერ მიქელაძეც.

*) წელს თბილისის სათავადაზნაურო კრებაზედ, როგორც წინადაც მოგეხსენებიეთ, ეოფილა მსჯელობა და ბასი რომ ქართველები და იმერელები ერთი არიანო. წაკითხეთ დიდი სიტყვა თ. ჭავჭავაძის, სადაც ის დიდის რიხით ამტკიცებს ამ ჭეშმარიტებას! გვიკვირდა და გვიკვირს, ვის ეჯერდა ეს ალსნა და განმარტება. ამასთან-

თბილისის თავად-აზნაურთა საადგილ-მამულო ბანკის საზოგადო კრებაში ამ წლის მაისის 20, როდესაც შევნიშნე ბ. პროკოპი (იგივე ელადიმერ) მიქელაძეს, რა უბრალოობაა კრების წინაშე სხვა-დასხვა დარიგების ხმა-მაღლა წამოსროლა მეთქი, მე მას მართლაც ამ შემთხვევაში «მოსული» ვუწოდე, გაიარა ორმა დღემ და არავის არც კრებაში, არც კრების გარეთ სიტყვა «მოსული» არ გახსენებია. როცა საზოგადო კრება თავდებოდა და ბანკში მოსამსახურე პირნი ამოვარჩიეთ, უეცრად თ. ჭავჭავაძემ სიტყვით გამოილაშქრა—იმ სიტყვით, რომელიც ეს მრავალი წელიწადია თითქმის ასო შეუკვლელად გვესმის, თუმცა კი, უნდა მართალი ვთქვათ, სხვა და სხვა შემთხვევისათვის სხვა და სხვა რიგად ხმარობს მას. საგანი სიტყვისა არის «სამშობლო», დანაშაულება-ის პირადი წადილი, რაც ამა თუ იმ შემ-

---

ბაში იმერეთშიდაც გაისმა ეს ხმა და, რასაკვირველია, იკვრიის ტნობაზე დამყარებული ვერ გამოიტანდა კარგ შთაბეჭდილებას ამ ამბის შესახებ. ახლა რომ გამოჩნდა, თურმე საქმე სხვანაირად ყოფილა. ჩვენ გვითხეს ოდესაც ერთი მხრის ნადაპარკვეს, გაცემული პასუხი კი არ გვიტოდით. ახლა თვით პატრონი გვიგზავნის ამ პასუხს, რათა გაიგოს ეს ეჭვი და საზოგადოებამაც რიგიანად გაიგოს იმ კაცის ნათქვამი, ვიზედაც ასე მკაცრად მიიტანეს იერიში.

რასაკვირველია ამდენი სიტყვაც არ იყო საჭირო, იმის დასამტკიცებლად, რომ ბ. პროკოპი იგივე ელადიმერ მიქელაძისადმი მიძღვნილი სიტყვა, იმერეთისთვის შეურაცხმყოფელი არ უნდა იყოს. განა ქვეყანა მოგვიდეს ყოველი თავისი შეიღის საქციელ-მოქმედებისათვის პასუხი აგოს და მისი წუნი თავის წუნად მიიღოს?!.. ბ. მიქელაძისათვის იმერეთის წარმომადგენლობა არავის დაუმისებია და ამისათვის ტუალი სიტყვის სარჯვა ბ. ილია ჭავჭავაძისაგან ამის დასამტკიცებლად ძალად დამშვრალა. მაგრამ მაინც რადგანაც არ არის საჭირველი, რომ უალაგოდ და ტყუილუბრალოდ აურზაურის და სიძულვილის ჩამომგდება ამბები და ხმები კრცელდებოდეს, ამისთვის კაძღეკთ ადგილს ამ პასუხს თანახმად თ. ნიკოლოზ კასტანგის ძის ორბელიანის თხოვნისა. და ამავე დროს სიმართლე თხოულობს, რომ ის სიტყვაც იქნეს მოყვანილი, რომლის საპასუხოთაც ეს იყო წარმოთქმული, და რომელსაც ამავე №-ში გხეჭდავთ.

რედაქტორი.

ხვევაში თვალწინა აქეს გამოსახული.... ამ სიტყვამ, რასაკვირველია, ჩემი პასუხიც გამოიწვია, რომელიც ადგილობრივმა გაზეთებმა სრულიად გამოსტოვეს ან უაზრობამდე დაამახინჯეს. მე ჩემი სიტყვის აღდგენა არ ვცადე და დავემყარე იმ შთაბეჭდილებას, რა შთაბეჭდილებაც ჩვენი ორივე სიტყვებით მოსმენის შემდეგ ყველა იმ კრებაში დამწრე პირთ გამოიტანეს. მაგრამ ეხლა გარემოება შეიცვალა. თ. ჭავჭავაძის სიტყვამ, ჯეროვან პასუხ—მიუგებლად დაბეჭდილმა, ცოტა არ იყოს, თავისს ფარულს მიზანს მიახწია. იმეზეთიდგან ზოგიერთნი, გაკვირვებულნი, გვეკითხებიან ამ ამბის მიზეზს. თქვენს ღრმად პატივცემულს გარეთსაც არ შეეძლო გვერდი აეხვია ამ საგნისათვის, რომელსაც ზნეობრივი და საზოგადო ხასიათი სძევს.

ეხლა უფლება აღარა მაქვს, ხმა არ ამოვიღო და საუკეთესო საშუალებათ ყოველისფრის გამოსაშკარებლად მიმაჩნია, რომ შეძლემისამებრ სიტყვა—სიტყვით აღვადგინო ჩემი პასუხი თ. ჭავჭავაძისადმი—პასუხი, მოუმზადებელი, მაშინვე მოულოდნელი სიტყვის მოსმენის შემდეგ მიცემული,—ნაყოფი არა—ხანგრძლივი მოფიქრებისა და ამიტომ გულის სილრმიდან წარმოთქმული.

აი თვითონ სიტყვაც:

«აქ ახსენეს სახელი განსვენებული მამაჩემისა, მე თითქო გვერდს ამიარეს, თუმცა, რაც კი სთქვა თ. ჭავჭავაძემ, ყოველისფერი მე შემეხება. მე და მხოლოდ მე უწოდე ბ. მიქელაძეს «მოსული». მე ვარ შვილი იმ მკოსნისა, რომელსაც აქებ—ადიდებს თავადი ჭავჭავაძე და რომლის აჩრდილისათვის ეს ქება,—დიდება სრულიად საჭირო არ არის... დიაღ! მე უწოდე ბ. მიქელაძეს «მოსული». ეგ მოვიდა აქ და განეშორა იმერეთს, ეგ ყველგან არის, მაგრამ ვაი თუ არსად არ იყოს. ჩვენი ბანკის საფინანსო ოპერაციები და კიდეე მრავალი სხვა შესაძლოა მაგისათვის საყურადღებო იყოს, როგორც ბანკიდგან სესხის ამღებისათვის, რომელსაც ეს უფლება, ისიც მხოლოდ რწმუნების ქაღალდის ძალით შეეძენია, მაგრამ რადგან იგი არ არის წევრი—დამფუძნებელი ბანკისა, არც ჩვენსავით შესტკივა გული თბილისის გუბერნიის თავად—აზნაურთა საადგილ—მამულო საქმეებისათვის. სად ბ. მიქელაძე და სად ეს საქმეები?.. მას რასაკვირველია უფლება აქვს წესდების ამა და ამ მუხლის ძალით—იმ წესდებისა ძალით, რომელიც მოგვიძღვნა ჩვენ კანონად თ.

ჭავჭავაძემ 1881 წელს—ილაყპოს და წყვიტოს საზოგადო კრებაში ყოველ—გვარი საგანი და ამ სჯა—ბაასში შეუძლიან რითაც უნდა იხელმძღვანელოს, მაგრამ ვერ იხელმძღვანელებს იმით, რითაც ჩვენ, რომელთაც საკუთარი საქმე გვაქვს, საკუთარი ვარამი გვაწევს, სრულიად უცხო და მიუხვედრელი პირადად ბ. მიქელაძისათვის. მე ვთქვი ეს ყველა, მაგრამ აქ იმერეთი რა შუაშია?! რა შუაში არიან იმერნი—შვილნი ჩვენი საერთო ქვეყნისა?!.. მე იმერეთი და იმერნი კი არა მყავდა სახეში, თვალ—წინ მხოლოდ ბ. მიქელაძე მიდგა, როდესაც ვეუბნებოდი: «ნუ გვიბედავ ეგრე კადნიერად ყურილით დარიგებას, ნუ კისრულობ მას, რაც არ შეგფერის, ნუ იხსამ იმისთანა წამოსასხამს, რაც ფეხებამდე ჩაგთრევს?!... თურმე ჩემი სიტყვით შეურაცხება მიმიყენებია ბ. მიქელაძესათვის და მასთან ერთად შეურაცხება მიმაყენებია,—ვისთვის კიდევ?!.. მთელი იმერეთისათვის, მთელი სამშობლოსათვის!.. მე არ ვიცი, ჩვენის განუყოფელი ქვეყნის რომელმა ნაწილმა მიანდო თ. ჭავჭავაძეს ჩემი პატივი და ღირსება ბ. მიქელაძის პატივსა და ღირსებას შეუთანასწოროს?!.. მაგრამ გადაჭრით კი ვამბობ, რომ არავითარს კავშირს არა ვხედავ ბ. მიქელაძისა და ჩვენს სამშობლოს შორის და თუ ჩემ სიტყვებში რაიმე შეურაცხება იყო, დეე ბ. მიქელაძემ მთლად ერთიანად თავის თავზე მიიღოს იგი, პასუხი მომთხოვოს იმ გზით, რა გზაც უფრო გემოზე მოუვა, მაგრამ ნურც ის და ნურც თავადი ჭავჭავაძე «სამშობლოს» ფარად ნუ იფარებენ!..

ახლა, რა თვალით შევხედოთ გაცვეთილს, ვითომ და მამულიშვილურს მრისხანებას თ. ჭავჭავაძისას, რომელიც ბ. მიქელაძის წამოსასარჩლებლად იხმობს თვით სამშობლოს, თვით ქრისტეს მოძღვრებას?!... გვიშველეთ, კაცის ღირსება ფეხ—ქვეშ გასთელეს სამშობლო საფრთხეშიაო! საფრთხეშიაო! იმიტომ, რომ თ. ორბელიანმა დაარღვია კავშირი ნათესაობისა, ძმობისა და ერთობისა იმერეთთან, რაკი გაბედა და შეეხო.... ბ. მიქელაძესაო?! სხვა რაა ეს, თუ არ საბრალო, უსუსური სიტყვა, და მიზანიც ერთი ასად უფრო უბადრუკი?...

რა ადგილი უნდა ჰქონდეს თ. ჭავჭავაძის პირით წარმოთქმულს სამშობლოსადმი სიყვარულს, მოძღვნილს მამიჩემის სამარიდან იმის სახელით?! თუ რა მასწავლა მე მამაჩემმა, ან რა გრძნობა ჩაგვაგონა სამშობლოსადმი თავის შვილებს—მე ამას სწორედ მაგას, თავადს ჭავჭავაძეს არ ვეტყვი. ეს კია, რომ მამაჩემს ჩემთვის არ უსწავლებია პირველობის შესაძენად და დასამყარებლად სამშობლო საშუალებად გამოიყენეო. არ უსწავლებია ჩემი ქვეყნის სიკეთე პიროვნებას სარჩულად გამეხადა, არც სათეატრო სცენიდან სამშობლოს ხსნისათვის ქადაგება უსწავლებია!... ის ამკობდა თავის ქვეყანას, როგორც გრძნობდა და შეეძლო. თუ რა გრძნობა ჩამინერგა მამაჩემმა—ეს ჩემი საქმეა და მე ამ საგნის დაფასებას თავადს ჭავჭავაძეს არ მივანდობ. არ მივანდობ თავადს ჭავჭავაძეს იმიტომ, რომ გოდება: «ჰოი, სამშობლოვ»! ვითომ მამულიშვილური გრძნობით აღფრთოვანება და რისხვა იმერეთის შეურაცხების გამო... ბ. მიქელაძის სახით,—ეს მხოლოდ საშუალებაა, ფანდია, შთაბეჭდილების მოსახდენად გამოყენებული და სწორედ ამგვარ ხერხს დიდი ამაგი მიუძღვის თავადს ჭავჭავაძის წინაშე. თ. ორბელიანი კი არა, თ. ჭავჭავაძე თავის პირადის ანგარიშით ივიწყებს სამშობლოს, შეაქვს შფოთი ოჯახში, საზოგადოებაში თვით თავის სამშობლოში. ორბელიანი იყო, თუ თავადი ჭავჭავაძე და მისნი თანამოზიარენი, როცა სიტყვით, ბეჭდით თუ საქმით არღვევენ კავშირს ჩვენსა და იმავე იმერეთს შორის საუკეთესო მის შვილთადმი შეურაცხებას მაყენებით?!... გუშინ არ იყო, რომ იგინივე კახეთს ქართლზე აქეზებდნენ?!... ან იქნება ამის დასამტკიცებელი საბუთები ვეჭირვებათ?.. და ესევე თავადი ჭავჭავაძე გამოდის და ღვთის რისხვას იწვევს მასზედ, ვინც შეურაცხყო «სამშობლო»... ე. ი. ბ. მიქელაძე. აი უბადრუკი ხერხი და საშუალება!... მართლაც, რომ უბადრუკი! დეე ისევ პოეზიაში გამოიყენონ ეს სამშობლო, მაგრამ საბრალო პოეზიასაც ბანკის ციფრებმა თავში ჩაჰკრეს, დავთრები დაუბნიეს და ეხლა სამშობლოს იმისთვისღა სჭიდებენ ხელს, რომ „მტერს“ მით სარმა გამოჰკრან, საზოგადოების თვალში დაამცირონ, გაანადგურონ.

ცხადზედ ცხადია, რომ მთელი ბანკის არსებობა თავადს ჭავჭავაძეს თავის პიროვნებისათვის დაუკავშირებია. **რითი და როგორ**—ამის პასუხს მომავალი მოგვცემს, მანამდე კი ბანკში უკანონობის წესი ბატონობს. თუ როგორ ტკბილად და ალერსით განაგებენ ამ

ბანკს ამის მოწმად მოვიყვანთ ამ ბანკშივე მოსამსახურეთ, «აგიტაციის» გამო ულუკმაპუროდ დატოვებულთ.

ვინც კი უკანასკნელს წლებში ბედავდა და ამ ყეენობის წინააღმდეგ ხმას იღებდა, კენჭებით აჩუმებდენ. ისიც წინ და წინვე მოფიქრებულია, თუ ბეჭდურ სიტყვასაც პირი როგორ აუკრან. ერთი ნაწილი განზე დგას, მეორე ბანკის მმართველთა ხელშია და ცხოველი პატიოსნური სიტყვა საწინააღმდეგოდ წარმოთქმული, გაზეთებში ელ-ფერს ცვლილობს, ყოველსავე ღირსებას კლებულობს, საპყარდება—და ყეენური წესი ფარფაშებს!... ესეთი ბძანებაა გამოცემული. მაგრამ გუშინ და დღეს აქა-იქ თამამად ხმა ამოიღეს. გუშინ ზედამხედველ კომიტეტის წევრი მთელი კრების წინაშე ხმა-მაღლა ცხვირ-პირში ესვრის ბრალდებას, „ინტრიგანი“ ხარო; დღეს კიდევ თ. ჭავჭავაძე შეეფეთება თავისუფალ სიტყვას, რომელიც ხმა-მაღლა აბრალებს მას მრავალს უკანონობას და ამბობს: ყოველ ამას სხვაგან, თავად—აზნაურობის სამსჯავროს წინაშე დაგიმტკიცებო... თავადი ჭავჭავაძე ცდილობს ამ ბრალდების აცილებას, მაგრამ თავში ჩაკრული ისევ თვის ჩვეულებრივს ხერხს აეკედლება. ეს ხერხია, ამა თუ იმ გზით მართალი სიტყვა დაამციროს, გააუქმოს მისი მნიშვნელობა საზოგადოების წინაშე ფარულის ცილის წამებით და საუვეხურად ჰმსახურებს მას ისევ ის სამშობლო, ისევ ის სარჩილი ვითომ შეურაცხყოფილ მამულისადმი...

თქვენ ქცევას ამ თავად-აზნაურთა ბანკში თავადიშვილობისა არა ეტყობა-რა, თავადო ჭავჭავაძევ!...

ამ სიტყვიდან, ვგონებ, ხედავთ, ვინა სთესს შურსა და შფოთსა ჩვენს ქვეყანაში და ვის გადუქცევია იგი საბრძოლავ საშუალებად—**რა აზრით და რა განზრახვით?**...

ვშთები, ღრმად პატივცემულო,
მამაო რედაქტორო, თქვენი და სხვ...
თავ. ნიკ. ორბელიანი.

ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა.

კრილოვის არაკები. ნათარგმნი აკაკისგან. გამოცემა მეორე, შეუცვლელი თბილისი 1893 წელსა.

არც ერთს რუსეთის მწერალს იმისთანა საკეთილო ზედ გავლენა არ მოუხდენია ქართველი ახალთაობის ზნეობით აღზრდაზედ, როგორიც კრილოვმა მოახდინა. მისი რჩეული არაკები ქართულს ენაზედ რამდენჯერმე ითარგმნა. თუ არა ვსცდებით, ეს არაკები სთარგმნეს: ლუკა ისარლოვმა, ყორღანოვმა, რაფ. ერისთავმა და ბოლოს სთარგმნა აკაკიმ. მაგრამ აკაკის თარგმანმა თვისი თვალ საჩინო და წარჩინებულის ღირსებით მთლად დაჩრდილა, უკან ჩამოაყენა სხვა ავტორების მიერ ნათარგმნი კრილოვის არკები.

კრილოვის არაკებში უმეტეს ნაწილად გამოხატულია რუსეთის ბუნება, რუსთა ცხოვრება, რუსების შეხედულება სხვადა სხვა პირუტყვებზედ და ბუნების მოვლენაებზედ, რუსთა ზნე-ჩვეულებანი, მათი ღირსებანი და ნაკლულევანებანი. როცა აკაკის მიერ ნათარგმნს კრილოვის არაკებს ჰკითხულობ, გგონია, თუ ეს არაკები რუსულიდგან ნათარგმნი კი არ არიან, არამედ საქართველოს ცის ქვეშ ქართულს ნიადაგზედ არიან აღმოცენებულნი. უფრო უმჯობესია ამ არაკებს ნათარგმნი კი არა, გადმოქართულებული დაერქვას. ორის წლის გამოცდილებამ დაგვარწმუნა, რომ აკაკის «არაკებს» დიდის აღტაცებით, სიამოვნებით და თან სიადვილით სწავლობენ შაგირდები. ეს ასეც უნდა იყოს, ვინაიდგან აკაკი მათში ჰაზრებს გამოთქვამს ცხადად, მკვირცხლად, გასაგებად; მათში არაა მრავალ-სიტყვაობა, რომელიც ძლიერ აბნელებს ჰაზრის შეგნებას, მის ჯეროვნად შეთვისებას თითოეულმა ერმა საგნის მოქმედებას და თვისებას დაარქვა შესაფერი სახელი, რომელსაც აზის ბეჭედი ამ ერის თავისებურობისა. მისის გენიოსი ერთი და იგივე საგანი სულ სხვა და სხვანაირად წარმოუდგება სამხრეთის და ჩრდილოეთის მცხოვრებსა. რუსულს ენაზედ დაწერილს კრილოვის არაკებს აქვსთ რუსული ეროვნული თავისებურობას აზის ბეჭედი რუსთა ეროვნობისა. ამიტომ დიდი ნიჭია საჭირო, რომ ეს არაკები გადმოაქართულო ისე, რომ არც კი ეტყობოდესთ მათ რუსულიდგან თარგმნა. აკაკის არაკებში, მაგალითად, დათვი «სუფრულსა» მღერის, ლეკურს

თამაშობს, მელა-კუდა ტაშს უკრავს, მხეცები სვამენ სადღეგრძელოს ქართულს სუფრაზედ დამსხდარნი... აქ «ქირვეულთა მადა» სტუმარს ჩასციებია, ღვინო დალიეო, «ალავერდი», «გაამოს», «თასი», აზარფეშა, «თამადა» და სხვა სუფრის ქართული ტერმინები გხვდებიან იმ არაკში, რომელსაც რუსულად «Демьянова уха» ჰქვიან... საზოგადოდ აკაკი ისეთს თვისებაებს და მოქმედებაებს აწერს არაკებში გამოყვანილს ადამიანებს, მხეცებს და უსულო საგნებს, როგორათაც აწერს მათ ქართველი ხალხი... ეს ღირსება აკაკის მიერ ნათარგმნი არაკებისა, ეს მათი გაქართველება, ამტკიცებს იმ უტყუარს ჭეშმარიტებას, რომ მას ღრმად შესწავლილი აქვს ქართული ენა. ენა აკაკისა საზოგადოდ ყველა მისს ნაწერებში და, კერძოდ, არაკებში არის ნამდვილი, **კანონიერი ქართული ენა**. აქა-იქ არაკებშიც ქართული სიტყვები **«იმერულს კილოზედ»** არიან ნათქვამნი, მაგრამ სწორედ ამაშია სიმდიდრე მისის ენისა. ის სიტყვები, რომლებიც დღეს მხოლოდ იმერეთში იხმარებიან და ქართ-კახეთში კი არა, ნამდვილი ქართული სამწერლო და სასაუბრო ძველი სიტყვები არიან, რომელნიც ერთს დროს შეადგენდნენ მთელი ქართველი ერის, ამერ-იმერთა კუთვნილებას; მაგრამ დროთა-ვითარების გამო მხოლოდ იმერეთში დარჩნენ ზოგ-ზოგი ძველი ქართული სიტყვები და ქართლ—კახეთში კი ეს სიტყვები დაივიწყეს. ამიტომ ქართლ—კახეთში დღეს ბევრი სიტყვები ეუცხოვებათ, არ ეჭაშნიკებათ, რომელთაც იმერლები ხმარობენ.

აკაკის გადმოუქართულებია რჩეული არაკები კრილოვისა, რომლებიც უფრო შეესაბამებიან საქართველოს ბუნებას და ქართველი ხალხის ცხოვრებას. ჩვენ უსაჭიროესს მოვლენად მიგვაჩნია აკაკის მიერ ნათარგმნი არაკების სწავლება იმ სასწავლებლებში, სადაც ქართულ ენას კარგად ასწავლიან, მაგალითად სასულიერო სასწავლებლებში და სათავად-აზნაურო შკოლებში და იქაც, სადაც ქართული ენის სწავლების საქმე ოდნავღა ბჟუტავს, როგორც მაგალითად, ბევრს სამოქალაქო და სხვა საერო სასწავლებლებში საჭიროა, თითოეულმა ქართულის ენის მასწავლებელმა ამ არაკების წიგნი მიიღოს «სასწავლო წიგნად» უმცროსს კლასებში მაინც. ზოგიერთგან, როგორც გავიგეთ, არ ასწავლიან ამ არაკებსა. ჩვენ ეს გარემოება დიდად გვაკვირებს. შეიძლება, მასწავლებელს რაიმე პირადი ანგარიში ჰქონდეს აკაკისთან, მაგრამ პირადი ანგარიში რა შუაშია იქ, სადაც საქმე სიმართლეს და ჭეშმარიტებას შეეხება?!... მაგრამ, ჩვენდა საუბედუროდ, ჯერ კიდევ ფესვ-გადგმულია საქართველოში «შენიან ჩემიანობის», «ამერ-იმერთა» დაყოფის ბილწი მცნება, რომელიც იდუმალ სამარეს უთხრის მთელი ქართველის ერის კეთილ-დღეობას და ამწერს უქადის შავ-ბნელს მომავალსა... ნუთუ ჩვენმა მწერლობამ ჯერ ვერ აღმოფხვრა ეს ყოვლად-წყეული მცნება ამერ-იმერთა სხვა-და-სხვაობისა?!

ილ. ფერაძე.

საისტორიო მასალა.

იოანე ბატონიშვილის წინადადება გიორგი მე XIII-ემე მართმეულს 1799 წელსა.

მამულის მუხანათისათვის.

შერჩევნებაც არის ერთი გვარი დასჯისა, და ესე უბრალოდ არვინ უნდა იკადროს, რომ შეარჩევნოს ვინმე ეპისკოპოსმან, თავით თვისით, არამედ უნდა მოხდეს ესე კრებით, და გამოძიებით. უკეთუ მართლმადიდებელი განდგეს, ან სარწმუნოება დაუტეოს, მამულისა და სჯულის წინააღმდეგი შეიქმნას აგრეთვე მოახდინონ: შეიმოსოს ერთი ორი ეპისკოპოსი, თუ მოხელე იყო, აყარონ ნიშნები, და ესრეთ შეარჩევნონ, და იქმნას მერე განგდებულ ერთაგან. ეს სახედვე სამღვდელო.

კაცის მკვლელთა და შეურაცხმყოფელთათვის.

სამოცდა მეხუთე. ხშირად არის ამ გვარი შეხდომა საქართველოსა შინა, და მხოლოდ არის სისხლი გაჩენილი ვახტანგ მეფისა მიერ. გარნა არა კმარა ესე კაცის მკვლელისათვის. რადგან ვახტანგ მეფესა არა უჩვენებია ნაცვლად სისხლის დაქცევისა, მკვლელის კაცისა ესე იყოს სჯულად: მოეჭრას მარჯვენე

*) იხ. «მწყემსი»-ს № 10 1895 წ.

ხელი და მისცეს კიდე ნახევარი სისხლი. ესე იყოს საზოგადო ერთა შორის, და იყოს უდაბნოსა შინა ხუთ წელს.

უკეთუ ძმამან ძმა მოკლას, ანუ თვისი მახლობელი ნათესავი, მოეჭრას ორნივე ხელნი. და წარიგზავნოს უდაბნოსა შინა შვიდ წელს. უკეთუ მკვდრის პატრონმან მიიღოს მეტი სისხლი, და არა ინებოს იმის დაშვება, ეს გვარი კაცის მკვლელი ნურღა მიიღება საზოგადოებისაგან. ნურც სამეფოს სამსახურში. და იყოს უდაბნოსა შინა ხუთ წელიწადს.

უკეთუ შეითქვნენ რამოდენიმე კაცნი სასიკვდილოდ კაცისა და დაიფიცონ საიდუმლოსა ამის დაცვაჲ, წარვიდენ სასიკვდილოდ ამა კაცისა, და მერე შეინანონ დაარღა გაჰყვნენ მკვლელსა მას. ხოლო მან მარტო მოკლას იგი, და აღმოჩნდეს მაშინ, მკვლელსა მას გარდახდეს ზემო ხსენებულსავითა; ხოლო მასთან ნაფიცთა კაცთა, რადგან არა განამხილეს იგი, თვითეულსა მათგანსა გარდახდეს მთელ-მთელი სისხლი თეთრად და ესე დაიდოს მოსახმარებლად ქვეყანისა.

უკეთუ კაცის მკვლელმან კიდე მოკლეს კაცი, მაშინ მეორე ხელიცა მოეჭრას, და მთელი სისხლი წაერთოს, და შვიდ წელიწადს იყოს მონასტერსა შინა. და უკეთუ მესამედაც მოკლას კაცმან მანვე, მაშინ მოკვდეს იგიცა.

უკეთუ საწამლავი აჭამოს ვინმემ ვისმე, თუ მოკვდეს, ისე გადახდეს, ვითარცა კაცის მკვლელსა, და თუ მორჩეს, წაერთოს მთელი სისხლი და ხუთ წელიწადს ამუშაონ მადანსა შინა ანუ სხვაგან, ბორკილით შეკრული.

უკეთუ თავადი თავადს, ანუ აზნაური აზნაურს, ანუ გლეხი კაცი გლეხ კაცს მიუხდეს უსამართლოდ გინდ სამართლიანად, და შეუტყობრად მართებელთა მოკვდეს ვინმე მიმხდომი, მაშინ, ვითარცა არს ვახტანგ მეფისა მიერ დაბეჭდილი, ამისთვის ვერა რას შეუა.

უკეთუ, თავადი თავადს წაეკიდოს ანუ აზნაურს, მაშინ ნურავინ იკადროს მსახურთა მათთაგანი, რათა მიეშველოს თავისსა ბატონსა. და უკეთუ იკადროს ვინმე, იგი მსახური იგვემოს ფრიად და ორი წელიწადი ამუშაონ საქვეყნო სამუშაოში. მსახურთა მათ თანა-აძთ, რაოდენ ძალედვას, დააზავონ იგინი ურთი ერთისა შორის.

უკეთუ ცოლმან ვისამემ იბოზოს და მიესწროს ქმარი, და მოკლას, თუმცა საქართველოს სასამართლოში არა რაჲ ეთხოება, გარნა მაინც გამოერთოს ნახევარი სისხლი და იგი წარიგზავნოს უდაბნოში სამ წელ. ეს უმჯობესია დაიდოს საზოგადოებასა შინა, ვინიცობა შეემთხვას ეს გვარი საქმე, ცოლის პატრონი ნურც მოკლავს კაცსა მას, ნურც ცოლსა, არამედ განუტევოს და ნახევარი სისხლიცა კაცსა მას ცოლის პატრონსა საუპატიოდ. და მან კაცმან გამოაცხადოს სასულიეროსა ადგილს და მისცენ ცოლის დასატუარი. მხოლოდ სხვებ ვითარცა განუჩენია ვახტანგ მეფეს: ქალსა თუ მოახლის გაწბილებასა ის სამართალი მიეცეს.

ამ გუარს შეხდომილებასა შინა ზემორე აღვწერეთ, ორგულის კაცისათვის და კაცის მკვლელთა ნურვინ იკადრებს შუა მდგომლობასა ნურც დედოფალი, ნურც მეფეთ ძენი, ნურც სამღვდელონი, და ნურც სხუა მოხელენი. რომ ჰსჯული იყოს მტკიცეთ, აგრეთვე დედოფალი და მეფის ძენი საქვეყნო ჰსჯულ დებაში ნუ გერევიან, და ნურც არას საქვეყნოს საქმეში გაერევიან, გარდა მათდა, რომელთაც აქუთ რწმუნებული.

ვაჭართა წესდებისათვის.

სამეოცდა მეექვსე. ცუდი საქმე არის, რითაც შეიძლებოდეს ვაჭრობა დავაგვაროთ ქართველთა კაცთა შორის, ამისთვის რომელ რისაც სარწმუნოებისა არის, მეფე და ერნი, ვაჭარნიცა მისივე სარწმუნოებისანი უმჯობეს იქმნებიან; ჩვენ თითქმის სომხებისა და თათრების ვაჭრების ხელის შემხედველნი ვართ, და ეს ძლიერება იქმნება ჩუენი ოდესცა ვაჭარნიცა ჩვენნი იქმნებიან, და ამისთვის გამოვარჩიოთ ქართლიდამ კახეთიდამ, რაოდენნიმე კაცნი, ისევ ვაჭრებთან ნამყოფნი და შევაჩვიოთ ვაჭრობას. ამათ ხელი განემართოს საქვეყნოს შამოსავლიდამ, რათა ისწავლონ ვაჭრობაჲ.

გარდა ამისა სომეხთაცა და თათართაცა ისე ივაჭრონ, რა გუარათაცა უვაჭრიათ პირველ.

უკეთუ სხვათა ქუეყანასა ვაჭარნი მოვიდნენ, ანუ სპარსით, ანუ ოსმალით, და დაჰყონ ხანი რაოდენიმე, ვაჭრობასა შინა ანუ გარდა ვაჭართა მუნებურნი კაცნი; და მოხდეს ანუ ოსმალთაგან, და ანუ ყიზილბაშთაგან აშლა და ლაშქრობაჲ ჩუენზედ, მაშინ ჟამსა აშლილობისასა, გამოეცხადოს მათ, ანუ

უკუნ იქცნენ თვისად მამულად. მასვე დროსა შინა, ანუ დაეწერნენ ყმათ საქართველოსა, რათა ზრუნვა აქუნდეს მათთვის მეფესა, და ენვდნენმცა დასახიზნელად. უკეთუ ინებონ დაწერა ყმად, მაშინ დაიწერნენ ხარისხთა მებრ მათთა, სხუათა თანა შეთანასწორებით და დაფიცონ ერთგულობასა ზედან მეფისა და მამულისასა, ფიცითა მით, რომლისა სარწმუნოებისაცა იყუნენ იგინი, მტკიცედ შეკრულ ფიცისა მის.

(შემდეგი იქნება).

ახალი ამბები და შენიშვნები.

მათი ყოველად უსამღვდელოესობა, იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი, თანახმად უმაღლესის მთავრობის ნება დართვისა, ორი თვით საქიმოდ წაბრძანდა ბორჯომს. მის მაგიერ ეპარქიის მართველად უწმიდესი სინოდისაგან დანიშნულია ალავერდის იპისკოპოსი ბესარიონი, რომელიც უკვე მობრძანდა 29 ივნისს ქუთაისში.

—

ამა წლის სექტემბრის რვა რიცხვს ყოველად სამღვდელოს გაბრიელს სწორედ ოცდა თხუთმეტი წელიწადი შეუსრულდება, რაც მათი მეუფება განუწყვეტლივ მსახურებს იმერეთის ეპარქიაში. 1868 წლიდან 1886 წლამდე მათი მეუფება მართავდა აფხაზეთის ეპარქიას და 1878 წლიდან 1886 წლადმდე მართავდა სამეგრელოს ეპარქიასაც. ერთ დროს ყოველად სამღვდელო გაბრიელს დაენიშნა ეიკარი, მაგრამ ბოლოს ეპარქიების საქმე ისევ აირ-დაირია და ერთის მაგიერ სამი ეპისკოპოსი დანიშნეს. ერთად ერთი ყოველად სამღვდელო გაბრიელი მართავდა აფხაზეთის ეპარქიას თვრამეტ წელიწადს, მაგრამ მათ მეუფებას არ მოწყენია ამ ეპარქიის მმართვა. 1887 წლიდან დღემდე აფხაზეთის ეპარქიის კათედრაზე დაინიშნა აგერ ხუთი სხვა და სხვა მღვდელმთავარნი და ყველას საძნელოთ ურჩება ამ ეპარქიის მართვა.

***

ქალაქი ქუთაისი, როგორც იცის ჩვენმა მკითხველმან, ემხადება მათი ყოველად უსამღვდელოესობის იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელის ოცდა თხუთმეტი წლის იუბილეს დღესასწაულებას 8 სექტემბერს. 1860 წლის 8 სექტემბერს ყოველად სამღვდელო მობრძანდა იმერეთის ეპარქიაში და სწირა პირველად

როგორც ისმის ამ დღეს ქალაქი და ყველა წოდების წარმომადგენელნი დაესწრებიან წირვაზედ და პარაკლისზედ და შემდეგ მიელენ იუბილიართან, მიულოცვენ მას და მიართმევენ ადრესს. როგორც ამბობენ, ეს დღესასწაულება დაგვირგვინდება ორი სტიპენდიის დაარსებით. ერთი სტიპენდია ყოველად სამღვდელოს სახელით სემინარიაში იქნება დაარსებული და მეორე იმ აკადემიაში, რომელშიაც მიიღო განათლება თვით ყოველად სამღვდელომ, ე. ი. პეტერბურგისაში. სწორეთ მშვენიერი განზრახვა არის და ღმერთმან ჰქმნას ეს ხმები განხორციელებულიყოს.

—

საკვირველი საქმე ხდება ეხლანდელ დროში. ფოსტებს გლეხი კაცები გაუჩინეს ყარაულად, რკინის გზებსაც მიუჩინეს გლეხები ყარაულად, მომრიგებელ სასამართლოებს; მაზრის უფროსებს და ბოქაულებსაც კი ყარაულობენ, მაგრამ ეკლესიების ყარაულების დანიშვნას კი არა უხერხდება რა. როდესაც ერთი ეკლესია გაიქურდება, შეიქნება ერთი მიწერ მოწერა, რომ ყარაულები დაინიშნენ ყველა ეკლესიაზედ და ბოლოს მიანებებენ თავს. ცხადათ სჩანს აქედამ, რომ არავის არ შეტკივა გული ეკლესიისათვის...

***

ორი გლეხი კაცი საქარიას სოფლის გამოწვეულნი რკინის გზის ლიანდაგის საყარეულოდ გასრისა მატარებელმა, რომელთაც ისე მიპარაოდა ღამით ამ საცოდავებს, რომ სრულებით ვერა გაეგოთრა. თითო კვირაობით აყენებენ ამ საცოდავებს გზაზედ და როგორ შიძლებენ მთელი კვირა ყარაულობას დღე და ღამე? ნუ თუ არ მოეღება ბოლო ამნაირად გლეხების წვალებას?...

გაფრთხილება.

დიდი ხანია, რაც სურვილი გვქონდა ჩვენი წმიდანების პატარა გულსაკიდი ხატები დაგვემზადებია, მაგრამ დროის უმექონლობისა გამო ეს სურვილი სისრულეში ვერ მოვიყვანეთ. წარსული წლიდან ვიწყეთ

ამ პატარა ხატების დამზადება. დაეამზადეთ პატარა გულ-საკიდი ხატები, ბრონზზე მოჭრილი, წმიდა მოციქულთ სწორის, ქართველთ განმანათლებელის ნინასი, შემდეგ ანდრია პირველ წოდებულისა, და ამ წელში დაეით აღმაშენებლის და თამარისა. ჩვენი მიზანი მხოლოდ ის იყო, რომ ეს პატარა ხატები გაერცელებულიყო ხალხში და ამისთვის მცირე ფასი, ერთი შაური დავნიშნეთ, და გამყიდველთ შრომია ეძლეოდა მანეთზედ 20 კ. ჩვეენდა სასიხარულოდ, ეს ხატები ხალხში ძლიერ გავრცელდა და ყველანი დიდის სიხარულით ყიდულობენ. მაგრამ ძლიერ შეგვაწუხა იმ ამბავმა რომ ზოგიერთები, რომელნიც თვითონ შაურად ყიდულობენ, ამ ხატების თვითოეულს ცალს, ქალაქებში და სოფლებში დააქვსთ და თითოს ორ, შაურად, აბაზად, ექვს შაურად და ზოგჯერ ორ აბაზათაც ჰყიდიან თურმე. ეაფრთხილებთ ყველას, რომ ნუ ყიდულობენ ასე ძვირად ამ ხატებს. მსურველთ შეუძლიათ შაურად იყიდონ ეს ხატები ყველა წიგნის მაღაზიებში. ესთხოე ყველა სამღვდელო პირს, გააფრთხილოს ხალხი ამისთანა ეაჭრებისაგან. ცოტას ხანში ჩვენ მივიღებთ ამისთანა პატარა ხატებს ვეცხლისგან გაკეთებულს.

დეკ. დ. ღამბაშიძე.

შეწირულებანი.

დაკეთ აღმაშენებლის სამლოცველოს განსანახლებლად და წმ. დაკეთ და კონსტანტინეს ღუსკუმისათვის მივიღეთ 5 მანეთი: ამ ფულებიდან 3 მანეთი ტყეირის სოფლის საბრეველოსაგან არის შემოწირული, მატრონა ელიავას ასულისაგან 1 მანეთი და 1 მანეთიც ლიუდი გოგიტიძის ასულისაგან.

ამ ფულებისა იყო 3239 მანეთი და 16 კაპ. ამიანად იქნება 3244 მან. 16 კაპ.

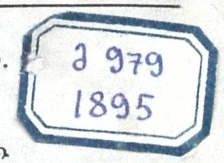

განცხადება.

საქველმოქმედო

თამარის ნახატიანი

ფოსტის ქაღალდი

ისყიდება თბილისის და ქუთაისის ქართულ წიგნის მაღაზიებში

თითო ფურცელი თითო კაპეიკად.

მოგებული თანხიდან ნახევარი შეეწირება ზეპირსიტყვიერების ფონდს და ნახევარიც მოხმარდება იაფფასიან და მუქთად დასარიგებელ სახალხო წიგნაკების გამოცემას.

ვისაც სურს გამოწერა შეუძლიათ დაიბარონ ფოსტით დ. ყვირილიდან მიხეილ ბარამაძისაგან.

«მწყემსი»-ს რედაქციისაგან დაიბეჭდა ცალკე წიგნაკად და მალე იქნება გასასყიდლად

ცხოვრება ღირსისა ⁄ ⁄ ⁄